

琉球大学学術リポジトリ

2007-2011

日本・ベトナム共同授業研究会の歩み ～自己の尊
厳・地域の尊厳から、「子ども中心主義」を問い返
す～

メタデータ	言語: 出版者: 村上呂里 公開日: 2012-03-27 キーワード (Ja): キーワード (En): 作成者: 村上, 呂里, 西岡, 尚也, 善元, 幸夫, 那須, 泉, Ta Van Thong, Dao Thi Van, Nguyen Thi Nhung, Tran Thi Loan, Murakami, Rori, Nishioka, Naoya, Yoshimoto, Yukio, Nasu, Izumi メールアドレス: 所属:
URL	http://hdl.handle.net/20.500.12000/24032

第Ⅲ部

ベトナム人による 日本の小学校と授業に 対する考察

◇外国人生徒に対する善元幸夫先生の日本語教育に関する考察

Ta Van Thong (ベトナム百科事典学院)

◇善元幸夫先生の授業を生き生きと魅力的にしているものは何か

Dao Thi Van (タイグエン師範大学)

◇善元幸夫教諭の授業を参観して

Nguyen Thi Nhung (タイグエン師範大学)

◇東京の親愛なる学校

Nguyen Thi Nhung (タイグエン師範大学)

◇琉球大学附属小学校に対する私の印象記

Tran Thi Loan (クックドウオン小学校)

表題の原文：MOT VAI NHAN XET VE CACH DAY TINEG NHAT CUA THAY YUKIO
YOSHIMOTO DOI VOI HOC SINH NUOC NGOAI

著者： Ta Van Thong(ター ヴァン トン) ベトナム辞書学・百科事典学院准教授

外国人生徒に対する善元幸夫先生の日本語教育に関する考察 (東京新宿区大久保小学校)

翻訳 笠井弘美・那須泉

1. 最初の印象

善元幸夫先生による外国人生徒向けの日本語授業が今行われている。先生も生徒たちも熱心に教えそして学び、まるで、部外者（わたしたち多言語地域の言語教育カリキュラム研究チーム）が教室の中に入ってきて熱心に観察しているのを知らないかのようである。教室の中は事務室のように小綺麗に整然と配列されている。生徒は黒板の近くに小さな机を並べて座っている。教師は生徒の机に傍らに立っている……。

先生と生徒はまるでゲームか何かをしているかのようだ。トランプで遊んだり、言葉遊びをしたり、わいわいと歌を習ったり、おしゃべりをしたり、絵を見たり……。この光景は私にまったく異なった情景を連想させた。彼らが日本の伝統的な相撲をしているように見えたのだ。それはちょうどこんな風だ。どうやったら相手を土俵の外に押し出したり地面に投げつけたりできるかを力士が常に心がけているように、この特別な授業の中で善元幸夫先生は、生徒（相手）を自分の土俵の中にひっぱりこみ、“転んで”しまわないように激励し、地面に長いこと“寝そべって”いることがないように、言語で先生と“組合う”ことを続けなければならないように仕向けているのだった。

2. 多言語地域言語教育カリキュラム研究チームは、韓国とフィリピンの国籍を持つ3年生・4年生・5年生の子ども（生徒たちは、まだ、日本語を流ちょうに使いこなすことができない）のクラスを授業参観した。そこで善元幸夫先生が使用している方法は、生徒たちの日本語能力を高めるのに有効な手法であることが次のようにわかった。

・母語使用法

生徒の母語を橋渡しとすることで、日本語を教える方法である（例：韓国語で日本語を教える）。教師はこの方法で意味の解説をしたり、指示を出したり、質問をしたりする。それは、まさしくバイリンガル教育の方法であると言えよう。日本語（生徒にとって未知のまたはよく知らない言語—対象）を把握させるために、生徒の母語（既知の言語—手段）を用いているからである。

・物や動作を使う方法

カルタや絵などの物を提示したり、動作で描写したりする方法である。生徒たちが知らない日本語の言葉を創出させたり、その言葉や単語を生徒の心に深く刻み込むためや、その動作やモノの名前に相当する言葉を探すために用いる。それは、生徒たちが直接的なものから抽象的な推論の段階にいく過程に沿った認識を助ける方法であると言えよう。

・パターン実践法

これは、言語のパターン（会話・文章）を提示して、生徒に後からついて練習させ、用意された（正しい）用法のパターンの語句や文章を作り出させる方法である。教師は、この方法で黒板にパターンを書いたり、質問をする言葉を使ったり、ゲームを指導したり、語句を合成したり分解したりという風に使用する。

・コミュニケーション環境創造法

教師が、いろいろな場面を設定する方法である（同時に偶然そうなることもある）。生徒たちは、お互いのコミュニケーションや、ゲームや、討論などを通して場面に応じた目的に向かって、その言語を使用する条件を設定していく。この方法は、授業を大変生き生きとしたものにする。教師が場面やテーマを提示した後、生徒は自由に日本語で会話をする。

3. 善元幸夫教諭の教授法に対する評価

・外国人生徒にとって日本語を把握することが非常に重要である点について、善元

幸夫先生は正鵠を射た認識を持っている。なぜなら、日本語は子どもたちがさまざまな学習をするうえで必要不可欠であるばかりでなく、子供たちの自信感情や、日本社会・日本の友人らと融和していく可能性を高める意味があるからである。生徒が自分の思いを表現するために日本語を使っていく過程で日本語を使用する頻度が増え、その結果彼らの日本語はより流暢になるであろう。その一方で、特筆すべきは、ここでは子どもが自分の母語で学ぶことができるということであり、そこから第二言語に徐々に移っていくことができることである。善元幸夫先生は自分のクラスの中で、簡潔かつ独創的で、極めて具体的な言語教授方法を通じてその原理を体現している。

・善元幸夫先生が進めているようなバイリンガル教育の方法は、生徒たちの日本語能力が向上するばかりでなく、別の特典をももたらしている。すなわち、生徒の母語を通じて日本語を学ぶことは、同時に生徒が自らの母語をより理解し愛し尊重すること、そして自分の民族の文化を尊重し保持しようとする気持ちを高めていくことにもなっている。これは、子どもたちが現代の日本社会の中で、自分が何者であるかを知り自尊心を再認識することにつながっているからである。日本に住む様々な民族の言語と文化こそが、日本の文化をより多様化し、新たな特色を創出する重要な役割を担うことになると思う。

4. 提案事項

・大久保小学校の教育方針と善元幸夫先生が進めている取り組みは、外国人生徒の学校での学習を促進するばかりではなく、人文学的な意味さえ含んでいる。そこで、大久保小学校での教育がどのような効果を生んでいるか調査を行うべきだと考える。その際、「学校」という場だけでなく、「家庭と社会」という場も視野に入れて調査結果の総括をする必要があると思慮する。

・大久保小学校のバイリンガル教育は、より広い見地に立って他の小学校や地域（例えば、一般的な外国人生徒向けの日本語教育や、アイヌや沖縄などの少数民族コミュニティに対する言語教育の分野など）と連携を取って活動をしていくことも可能であろう。言語教育を実施する対象が異なれば、一般的な教育はもちろんのこと、それぞれ特殊な方法を確立する研究の必要性もでてくるであろう。

・日本に在住する外国人の人口が増加するにしたがって、日本の国家は先住民族の存在も視野に入れながら、各共同体の中での言語と言語教育、ひいては文化に対する相応の知見を持つ必要があると考えるものである。

MỘT VÀI NHẬN XÉT VỀ CÁCH DẠY TIẾNG NHẬT CỦA THẦY YUKIO YOSHIMOTO ĐỐI VỚI HỌC SINH NƯỚC NGOÀI

(Ở trường tiểu học Okubo – Shinjuku, Tokyo)

Người nhận xét: PGS.TS Tạ Văn Thông
(Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam)

1. Những ấn tượng đầu tiên

Lớp học tiếng Nhật dành cho học sinh nước ngoài của thầy Yukio Yoshimoto đang trong giờ học. Thầy trò chăm chú dạy và học, hình như không biết có những người lạ (nhóm Nghiên cứu Chương trình giáo dục ngôn ngữ ở khu vực đa ngôn ngữ) bước vào lớp học và chăm chú quan sát họ. Lớp học được bài trí như một văn phòng, ấm cúng và giản dị. Học sinh ngồi quanh mấy chiếc bàn nhỏ gắn bảng. Thầy giáo đứng sát bàn học sinh...

Có vẻ như thầy trò đang chơi một trò gì đó. Họ chơi bài, chơi trò đố chữ, đang tập hát ê a, hay kể chuyện, hay xem tranh? Với tôi, dáng vẻ của thầy và trò trong lớp học này còn gợi nên một sự liên tưởng khác: Họ đang chơi trò vật sumo truyền thống của Nhật bản. Chỉ khác ở chỗ: Nếu các võ sĩ sumo luôn cố tìm cách đẩy đối thủ ra ngoài xới vật hoặc quật ngã xuống đất, thì trong lớp học đặc biệt này, thầy Yukio Yoshimoto lại thân tình cố kéo học sinh (các “đối thủ”) vào xới vật, và khuyến khích họ không được “ngã”, hay không được “nằm” lâu dưới đất, phải tiếp tục “vật nhau” với thầy bằng ngôn ngữ.

2. Nhóm Nghiên cứu Chương trình giáo dục ngôn ngữ ở khu vực đa ngôn ngữ đã tham quan một số buổi học, với các học sinh lớp 3, 4 và 5, mang quốc tịch Philippin và Hàn Quốc (các học sinh chưa sử dụng thành thạo tiếng Nhật). Có thể nhận thấy một số cách chủ yếu được thầy Yukio Yoshimoto sử dụng nhằm tăng cường khả năng tiếng Nhật của học sinh:

• Phương pháp sử dụng tiếng mẹ đẻ

Đây là cách dạy tiếng Nhật qua “cầu nối” tiếng mẹ đẻ của học sinh (chẳng hạn: dạy tiếng Nhật bằng tiếng Hàn Quốc). Thầy giáo dùng cách này để giải thích nghĩa, ra mệnh lệnh, đặt câu hỏi... Có thể xem đó là cách giáo

dục song ngữ theo đúng nghĩa: dùng tiếng mẹ đẻ của học sinh (cái chưa biết – phương tiện) để nắm tiếng Nhật (cái chưa biết hoặc chưa biết rõ - đối tượng).

- **Phương pháp sử dụng đồ vật, động tác**

Đây là cách đưa ra các đồ vật (quân bài, tranh ảnh...) hoặc diễn tả bằng động tác, để gọi lên hay thay thế cho các từ ngữ tiếng Nhật mà học sinh không biết, hoặc để khắc sâu từ ngữ hay chữ cần học vào tâm trí học sinh, hoặc để học sinh phản ứng tìm từ ngữ tương ứng với (gọi tên) các đồ vật, động tác... này. Có thể xem đó là cách giúp học sinh nhận thức theo quá trình từ trực quan đến suy luận trừu tượng.

- **Phương pháp thực hành theo mẫu**

Đây là cách đưa ra các mẫu ngôn ngữ (nói hoặc viết) để học sinh làm theo, tạo ra các câu hoặc văn bản theo mẫu (đúng) đã có sẵn. Thầy giáo sử dụng phương pháp này khi viết mẫu lên bảng, dùng các từ để đặt câu, hướng dẫn trò chơi, ghép hoặc tách câu...

- **Phương pháp tạo hoàn cảnh giao tiếp**

Đây là cách thầy giáo tạo ra những tình huống đa dạng khác nhau (đôi lúc có vẻ như tình cờ), để học sinh có điều kiện sử dụng ngôn ngữ để giao tiếp, trò chuyện, tranh luận... với những mục đích phù hợp. Phương pháp này khiến buổi học rất sinh động. Thầy giáo gợi ý (tình huống hoặc chủ đề), sau đó học sinh tự do nói bằng tiếng Nhật...

3. Đánh giá về cách dạy của thầy Yukio Yoshimoto

- Thầy Yukio Yoshimoto đã nhận xét rất đúng, rằng việc nắm được tiếng Nhật đối với các học sinh người nước ngoài hết sức quan trọng, vì tiếng Nhật không chỉ giúp các em học tập tốt trên lớp, mà còn tự tin, có khả năng hòa đồng với các bạn, với xã hội Nhật Bản. Cần sử dụng tiếng Nhật nhiều và nhờ vậy sẽ thành thạo hơn, nếu tiếng Nhật được dùng để học sinh nói và viết ra điều muốn nói, muốn viết. Mặt khác, tốt nhất là đưa trẻ được học bằng tiếng mẹ đẻ của mình, rồi mới chuyển dần sang ngôn ngữ thứ hai... Những nguyên lý trên đã được trên đã được thầy Yukio Yoshimoto thể hiện qua các thao tác

day tiếng cụ thể và sinh động, với những sáng kiến đơn giản mà độc đáo, trong lớp học do thầy phụ trách.

- Phương pháp giáo dục song-ngữ như thầy Yukio Yoshimoto tiến hành còn mang lại một ích lợi khác nữa, bên cạnh việc nâng cao khả năng tiếng Nhật của học sinh: Việc học tiếng Nhật qua tiếng tiếng mẹ đẻ của học sinh có thể góp phần giúp học sinh thêm hiểu và yêu quý tiếng mẹ đẻ của mình, trân trọng và có ý thức bảo tồn văn hóa của dân tộc mình. Điều đó có thể giúp các em biết được mình là ai và tự hào vì mình là ai, trong xã hội Nhật Bản thời hiện đại. Thiết nghĩ, tiếng nói và các yếu tố văn hóa của các dân tộc khác ở Nhật Bản sẽ có vai trò tích cực, giúp cho văn hóa Nhật Bản thêm đa dạng, nhiều màu sắc.

4. Một số đề nghị

- Chủ trương giáo dục ở trường Okubo và công việc như thầy Yukio Yoshimoto đã tiến hành, không những giúp cho việc học tập của học sinh người nước ngoài ở trường có hiệu quả hơn, mà còn có ý nghĩa nhân văn. Thiết nghĩ, cần có sự tổng kết đánh giá về phương pháp giáo dục này, cùng hiệu quả của nó, trong giáo dục ở trường Okubo. Lưu ý: Không thể không kể đến các nhân tố tác động khác: gia đình và xã hội.

- Xét ở phạm vi rộng, việc giáo dục song ngữ ở trường Okubo có thể được nhìn nhận cùng với những hoạt động tương tự ở các trường khác, khu vực khác (chẳng hạn: trong giáo dục tiếng Nhật đối với học sinh nước ngoài nói chung, hoặc trong giáo dục ngôn ngữ ở các cộng đồng dân tộc thiểu số như Ainu, Okinawa...). Thiết nghĩ, cần có sự nghiên cứu nhằm xác định các phương pháp chung và các phương pháp đặc thù trong giáo dục ngôn ngữ đối với các loại đối tượng khác nói trên.

- Nếu như trong thời gian tới số lượng người nước ngoài ở Nhật Bản sẽ tăng lên, cùng với sự tồn tại của các dân tộc ít người khác từ xưa, thiết nghĩ Nhà nước Nhật Bản cần có chủ trương thích hợp đối với ngôn ngữ và giáo dục ngôn ngữ, cũng như đối với văn hóa của các cộng đồng này.

表題の原文：DIEU GI DA KHIEU CHO NHUNG TIET GIANG CUA THAY
YUKIO YOSHIMOTO SINH DONG VA HAP DAN?

著者： Dao Thi Van(ダオ ティ ヴァン) タイグエン師範大学准教授

善元幸夫先生の授業を生き生きと魅力的にしているものは何か

翻訳 笠井弘美・那須泉

1. DVD 資料による外国人生徒向け日本語クラスの映像から、実際に見聞して印象に残った授業まで

日本の首都東京へ出張に行く前に、私たちは DVD で新宿区大久保小学校の映像を見る機会があった。その中で印象深かったのは、次のような外国人生徒（タイ人と韓国人）の日本語授業に関する映像であった。：決して広くない部屋の周囲に、本や写真や教具がたくさん置かれている。。。教室には 2, 3 人の生徒がいて、「日本語学習が好きでない子どもの教室」と紹介される。。。一人の決して若くはない教師（眼尻にしわがみてとれる）が、一生懸命に生徒の日本語の単語の発音を直している。。。私たちの目の前に繰り出される映像は見たことがあるような、また見たことがないようなものであった。私は、催眠術にかかったようにを見ていた。

DVD が終わって映像はそこで途切れたが、私は次々と浮かぶ思考の波からしばらくの間抜け出せなかった。何がこの幼い児童らを授業に引き込ませ耳を傾かせ積極的に発表させているのだろうか？子どもたちの表情、目の輝きを見ると、無理やりやらされているとか、日本語の学習に飽き飽きしとは思えなかった。なのに、この生徒たちは皆「日本語学習を嫌っている」とはどういうことなのだろうか？

私は自問自答したが、はっきりとした答えを得ることはできなかった。そして、この DVD に映っていた教師である善元幸夫先生の授業を幸運にも直接参観する機会を得て初めてわかったのである。：善元幸夫先生が授業の中で用いる教育の原則と方法は、まさに、この、長年の技術と良心を持った 1 人の教師の慈愛と情熱が授業を魅力的にしているのだと。

2. 善元幸夫教諭が授業で用いる原則と教授法

日本で暮らす外国人生徒にとっては外国語である日本語を教える際に善元幸夫教諭が用いる教育の原則と教授法に関し、1995年から外国人学生向けにベトナム語の授業を担当してきた者として、その苦勞と心情に通底する点が少なくない。

－教育原則について

善元幸夫教諭が授業を通じて示した教育の原則は以下のようなものであることが明らかになった。すなわち、

- ・ 学生、学習者が中心の原則
- ・ 学生の積極性・主体性を引き出す原則
- ・ (生徒の)年齢相応の学力をを保証する原則
- ・ 教科のカリキュラム・内容を保証する原則
- ・ 授業の中での目的性と教育性を保証する原則

善元幸夫教諭は、これらの教育の原則に則って授業でどういう教え方をするかを臨機応変に取捨選択していると言えよう。上の教育の原則は、おそらくすべて現在の教育の方向性に合致している。つまり教室では、教員の役割は「熱心な発信者」だけにとどまるのではないし、学生もまた「忠誠な受け手」であり続けるわけでもない。授業中は、教員も学生も双方が積極的なコミュニケーターでなければならないのである。

－教授法について

外国人生徒が日本語能力を高めると同時に多くの事柄を吸収できるように、善元幸夫教諭はいくつかの教授法を組み合わせるによって大きな効果を出している。これらの教授法の中には、他の科目に応用できるものもあるが、外国語教育にのみ適用される特別なものもある。

以下は、善元幸夫教諭がかなりの運用効果をあげている教授法である。これらの教授法こそが、教諭の教え－学びの時間を生き生きと魅力的なものとしている

理由である。

+ 母語の使用

善元幸夫教諭はこの教授法を授業の中で一貫して使用している。つまり学習者にとって第二言語である単語の意味やそのほかの知識を、彼らの母語を使って説明するのである。

善元幸夫教諭は、それぞれの生徒たちの何種類かの母語(韓国語や中国語など)を用いて日本語を教えている。

以上を通して言えることは、学習者の母語を使って外国語の語彙の意味を説明するのは、理解力を高める方法と言えるし、更に学習者の民族意識を高めるといふ効果も加味される。

+ 言葉のゲーム

これはゲームを通して言語を教える方法で、ゲームの形式は大変豊富である。つまり、道具を使ったり何も使わなかったり、正規の授業時間で行ったり放課後に行ったり、その時の言語教育の目的と内容によって教師が臨機応変にゲームを選ぶからこそ、ゲームの種類が多岐にわたるのである。

この教授法が優れているのは勉強という緊張した時間から解き放つ点である。更に、小学生の年齢と心理段階に適合した方法なので、子どもたちは頭に科目の知識をより容易に刻み込むことができる。

善元幸夫教諭はすべての授業でこの方法を機動的かつ創造的に利用しておられた。そして子供たちができるべく多くのゲームをするように指導されてる。(それは言葉の元の意味や単語を反射的に認識する練習のために字が書かれた「カルタ“盗り”」ゲームであったり「字の組み合わせ」ゲームであったりする)

付け加えるべきは、この教授法こそが教諭の授業をわくわくさせ闊達な楽しい雰囲気にし、子供たちが学習に引き込まれていく理由である。

+ 会話法

授業中は主体性と創造性を発揮する学習者があくまでも主役であり、善元幸夫

教諭は必要な時だけ説明をするに留めていた。その代わり、教諭は必ず会話法を使用した。教諭は生徒に矢継ぎ早に質問をし答えを要求する。質問の内容は徐々に難しく複雑になっていった。そして機に応じて質問を投げかける。授業参観者（その日は我々ベトナムの視察団）を紹介する時でさえ、教師と生徒の会話形式になった一つの教材と化していた。（「みんな、今日の授業参観者はどこの国の人たちか知っていますか？」と善元幸夫教諭が質問すると、「日本人です」「中国人です」と、生徒たちが各自の考えを答える、といった具合である）

善元幸夫教諭が教室で用いた会話法（コミュニケーション法）は、極めて自然であるから生徒たちを知らず知らずのうちに授業に積極的に参加するようになっていく。これは、まさにこの教授法が生徒の主体性と創造力を引き出す有益な方法であることを示している。

+ パターン練習法

これは、生徒が既に学習した知識を動員してあるパターンにしたがって練習する方法である。

「学習は実践と共に進めなければならない」－ ベトナム人がよく口にするこの言葉は、この教授法の必要性について言及している。決して新鮮味はないが、かといって古色じみてもいない。

善元幸夫教諭は、この教授法を模範的かつ徹底的に活用していると言ってもいい。善元教諭が新しい単語を提示する時は、その意味を縷々説明し、その後でその単語を含んだ短文をいくつか紹介する。さらに教諭は子供らに例文にならって文章を作らせたり、似ている言葉に入れ替えて練習するように指導する。この練習法を通して、生徒はそれぞれの語を一つの単語として覚えると同時に、実際の活用の中でその単語を理解するのである。

以上をまとめると、この4つの主体的な教授法（母語使用法、言語ゲーム使用法、会話法、そしてパターン練習法）を、善元幸夫教諭はその授業の中ですべてではないが選びとって使用している。これが言語教育一般、特に外国語教育の中で多くの人が用いて効果をあげ、そして生徒と科目に適合した推奨に値する方法である。

3. 善元幸夫教諭の視点と教授法に関する考察

ー 私の善元幸夫教諭に対する印象

「善元幸夫教諭は大変巧みで、慈悲深く、職業に対して心血を注いでおられる方だ」と私が言うのは誇張しすぎているだろうか。実際のところ、お会いしてお話をし、授業を参観させていただいた時から今まで、私はずっとこの一つの印象を持ち続けている。

お会いしていた時間は非常に短かったが、教室でいたずらっ子を相手にしたり相撲を取ったりしてシャツの背中が汗びっしょりになっている一人の教師の姿を私は忘れることはないだろう。子供たちはどこでもそうなのだろうか、善元幸夫教諭のクラスの子どもたちも本当に活発に動き回っていた。授業を聞いていたかと思うと突然興奮したり、ポカポカとなぐり合ったり、ふいに立ち上がって教室中をピョンピョン踊りまわったりした。にもかかわらず善元幸夫教諭は決して腹の立てたり怒ったりしなかった。むしろ逆に、教諭は不思議に思えるくらい物静かな態度である変った方法をとった。なんと教諭は子どもの背中をポンポンと軽くたたき、ひょいと抱きかかえて元の位置に座らせたのである。

慈悲深い心がなかったら、どうしてこのような美しく清らかな態度をとることができるだろうか？もし子どもたちを愛する心がなかったら、足にまとわりついたり首にからみついたりまるで父親と思って抱きついてくる子どもたちを受けとめることができるだろうか？

善元教諭が自らが制作したいいくつかの教具を目にして、私は驚愕すると共に感服した。まさに善元幸夫教諭はその職業に心血注いでいる職人に違いなく、それだからこそ教具の作り上げるまで情熱を注ぎ、たくさんの学習ゲームを編み出すことができたのだといえるだろう。

ー 善元幸夫教諭の教育観と方法に関する考察

＋ 善元幸夫教諭の教育観

善元幸夫教諭がおっしゃったことの中で、普遍的な考えを私は一つ見つけたことができた。それは大体こういうことだ。日本語は日本で生活する外国人コミ

ユニティーにとって日本語は大変重要かつ必要なものである。特に外国人生徒にとっては、日本語はより重要である。なぜなら、この国で知識を吸収し、あらゆる人と仲良くしていくために欠かすことができない手段だからだ。

ここで立ち現れてくる問題は、生徒たちが一つの外国語（ここでは日本語）を最も早くマスターするためにどのようなことができるだろうか、という点である。善元幸夫教諭並びに私たちからすれば、第二言語の学び方がたくさんある中で、母語を通して第二言語を学習することが最も便利で近道のうちのひとつであるということだ。この方法は未知の言語に簡単にかつ効果的に近づける方法であるだけでなく、言語の基本的機能に即したものである。基本的機能とは、言語そのものを超えた機能であり、まさしく言語を研究したり理解したりするために使用する機能のことである。このほかにも母語を使用する教育法は、生徒が自分の母語と民族をより愛するようになる手助けにもなっている。

＋ 善元幸夫教諭の教授方法

ここで明言しておかなければならないのは、善元幸夫教諭の使用している教授法は決して奇をてらったものではないことで、教員誰もがが使用していてよく知られている方法である。違いがあるとすれば、これらの方法が善元幸夫教諭と時と場所が自然とスムーズに折り合ったため、授業がいつも生き生きして魅力的になっているということだ。教室での善元幸夫教諭は、まるで一つの音符たりとも調子はずさないオーケストラを指揮する上手な指揮者のようであるのだ。

外国人生徒に対して日本語を教える際、善元幸夫教諭が積極的に使用した教授法の中で、子供たちに母語を用いて第二言語を教えることに私としては至極合点がいった。この何年かの間、われわれが外国人留学生（中国、ラオス、カンボジア、韓国など多くの国からの学生）に対してベトナム語を教えるという実践を通して、この教授法の優れた点について検証してきた。第二言語を教える際に母語を使う方法の優越性は、ベトナム人社会に属する少数民族（タイ族、ヌン族、フモン族、ザオ族など）出身の生徒たちのベトナム語能力を高めるカリキュラムを通して見ても、第二言語を教える際に母語を使うメリットについては実証済みである。私たちはこの教授法を前向きに遵守し目に見える結果を残すことができ

たと言える。

外国語または第二言語を教えるために母語を使用する方法は、多くの効果をもたらす確実性の高いバイリンガル教育の方法である。したがって、この方法をすべての人への第二言語教育のひとつの適切な方法として、関心を持ち使用する必要があると考えるものである。

ĐIỀU GÌ ĐÃ KHIẾN CHO NHỮNG TIẾT GIẢNG CỦA THẦY YUKIO YOHIMOTO SINH ĐỘNG VÀ HẤP DẪN ?

*TS Đào Thị Vân
Khoa Ngữ Văn - ĐHSPT Thái Nguyên*

1. Từ những hình ảnh về một lớp học tiếng Nhật của học sinh ngoại quốc được xem qua đĩa hình tư liệu... đến những tiết dạy - học đầy ấn tượng mà tôi được mắt thấy, tai nghe ...

Trước khi lên đường sang thăm và làm việc tại thủ đô Tokyo, Nhật Bản, chúng tôi đã kịp xem một số hình ảnh về Trường Tiểu học Okubo – Shinjuku qua đĩa hình tư liệu. Cái để lại ấn tượng vô cùng sâu đậm trong tôi là những hình ảnh về một lớp học tiếng Nhật của các em học sinh ngoại quốc (người Thái Lan và người Hàn Quốc...): *Một căn phòng không rộng lắm nhưng xung quanh có bày khá nhiều sách, tranh ảnh, và đồ dùng dạy-học...Lớp học chỉ có vài học sinh và được giới thiệu là "Lớp-học của những em không thích học tiếng Nhật"... Một thầy giáo tuổi không còn trẻ (vì thấy thầy đã có vài nếp nhăn nơi khoé mắt) đang say sưa dạy các em tập phát âm mấy từ tiếng Nhật... Tất cả lần lượt hiện ra trước mắt chúng tôi sao thấy vừa quen, vừa lạ. Tôi xem như bị thôi miên.*

Đĩa hình kết thúc, các hình ảnh khép lại nhưng phải khá lâu tôi mới dứt nổi mình ra khỏi dòng suy nghĩ miên man: Điều gì đã khiến những đứa trẻ non nớt kia say sưa nghe giảng và hăng hái phát biểu đến thế? Nhìn nét mặt, ánh mắt của các em khó có thể tìm thấy sự gượng ép hay chán học tiếng Nhật. Vậy mà chúng lại là những học sinh đã từng "ghét học tiếng Nhật"?

Tôi cứ tự đặt câu hỏi rồi lại tự giải đáp nhưng tất cả vẫn không sao tìm ra được câu trả lời cho thật tròn hình rõ nét. Chỉ đến tận khi may mắn được trực tiếp dự một số tiết giảng của thầy Yukio Yoshimoto - người thầy giáo được nói đến trong đĩa hình tư liệu - tôi mới thực sự hiểu rằng: *Chính những nguyên tắc và phương pháp dạy học mà thầy Yukio Yoshimoto đã sử dụng trong giờ giảng, chính tấm lòng nhân hậu và bầu nhiệt huyết của một người thầy có lương tâm với nghề đã làm nên sức hấp dẫn cho các giờ giảng của thầy.*

2. Một số nguyên tắc và phương pháp dạy học được thầy Yukio Yoshimoto sử dụng trong giờ dạy học.

Là người đã từng tham gia dạy tiếng Việt cho học sinh nước ngoài từ năm 1995, chúng tôi chia sẻ với những khó khăn cũng như đồng tình với một số nguyên tắc và phương pháp dạy học mà thầy Yukio Yoshimoto đã lựa chọn khi dạy tiếng Nhật - thứ tiếng với tư cách là một ngoại ngữ cho những học sinh ngoại quốc đang sống trên đất Nhật.

- Về các nguyên tắc dạy học:

Để dàng nhận thấy một số nguyên tắc dạy học được thầy Yukio Yoshimoto đặt ra trong suốt tiết dạy, đó là:

- + Nguyên tắc lấy học sinh - người học làm trung tâm;
- + Nguyên tắc phát huy tính tích cực, chủ động của học sinh;
- + Nguyên tắc đảm bảo tính vừa sức (của học sinh); đảm bảo phù hợp lứa tuổi (học sinh);
- + Nguyên tắc đảm bảo nội dung, chương trình môn học;
- + Nguyên tắc đảm bảo tính mục đích và tính giáo dục trong dạy học.

Có thể nói, những nguyên tắc dạy học này đã chi phối việc lựa chọn và sử dụng các phương pháp cũng như thao tác dạy học của thầy Yukio Yoshimoto trong suốt giờ dạy. Những nguyên tắc dạy học nói trên có lẽ đều phù hợp với xu thế dạy học hiện nay: Trên lớp, giáo viên không còn đóng vai trò là “Người phát thanh viên nhiệt tình” và học sinh cũng không còn phải giữ vai những “Độc giả trung thành”. Trong giờ dạy-học, cả giáo viên và học sinh đều phải là những nhân vật giao tiếp tích cực.

- Về phương pháp dạy học:

Để tăng cường khả năng tiếp thu cũng như nâng cao năng lực tiếng Nhật cho học sinh nước ngoài, thầy Yukio Yoshimoto đã sử dụng khá thành công một số phương pháp dạy học. Trong số những phương pháp dạy học này, có những phương pháp dùng chung cho mọi môn học nhưng cũng có những phương pháp đặc thù chỉ dùng riêng cho tiết dạy-học ngoại ngữ.

Dưới đây là một số phương pháp dạy học chính được thầy Yukio Yoshimoto vận dụng khá hiệu quả. Chúng thực sự đã đem lại sự sôi nổi, hấp dẫn cho những tiết dạy-học của thầy:

+ Phương pháp sử dụng tiếng mẹ đẻ:

Phương pháp dạy học này được thầy Yukio Yoshimoto sử dụng xuyên suốt tiết dạy. Đây là cách thức dùng tiếng mẹ đẻ của người học để giải nghĩa từ hoặc những tri thức khác của ngôn ngữ thứ hai cho họ.

Theo phương pháp này, thầy Yukio Yoshimoto đã dùng một số tiếng mẹ đẻ của học sinh (như tiếng Hàn Quốc, tiếng Trung Quốc chẳng hạn) để dạy tiếng Nhật cho các em.

Có thể nói, dùng phương pháp lấy tiếng mẹ đẻ để giải thích từ ngữ tiếng nước ngoài cho người học là con đường nhanh nhất giúp họ nắm được nghĩa từ ngữ của thứ tiếng đang học. Ngoài ra, dùng phương pháp dạy học này còn có tác dụng giáo dục ý thức dân tộc cho người học.

+ Phương pháp sử dụng trò chơi ngôn ngữ:

Đây là phương pháp dạy ngôn ngữ cho học sinh thông qua một số trò chơi. Hình thức của phương pháp dạy học này rất phong phú: có thể dùng những trò chơi có phương tiện hoặc trò chơi không có phương tiện; có thể hướng dẫn các em chơi trò chơi ngôn ngữ ngay trong tiết học chính khoá hoặc trong giờ học ngoại khoá. Tùy theo mục đích và nội dung của việc dạy tiếng mà người dạy lựa chọn trò chơi cho các em sao cho phù hợp.

Ưu điểm của phương pháp dạy học này là làm cho giờ học đỡ căng thẳng; thích hợp với lứa tuổi và tâm lí của học sinh bậc tiểu học; các em dễ khắc sâu tri thức bài học.

Có thể thấy tất cả các tiết dạy của thầy Yukio Yoshimoto mà chúng tôi chứng kiến đều được thầy sử dụng phương pháp dạy học này một cách linh hoạt và sáng tạo. Thầy đã hướng dẫn các em chơi khá nhiều trò chơi (như trò chơi “cướp” quân bài có ghi chữ để kiểm tra vốn từ và luyện phản xạ nhận diện từ cho học sinh; trò chơi ghép chữ, v.v...).

Cũng phải nói thêm rằng, chính phương pháp dạy học này đã đem lại sự sôi nổi, nhẹ nhàng, vui vẻ cho những tiết giảng của thầy. Nó tạo cho các em một sự hứng thú trong học tập.

+ Phương pháp đàm thoại:

Với nguyên tắc lấy người học làm trung tâm và giờ học phải phát huy tính chủ động, sáng tạo của học sinh, trong suốt tiết giảng, hầu như thầy Yukio

Yoshimoto chỉ sử dụng phương pháp thuyết trình những khi thật cần thiết. Thay vào đó, thầy chủ yếu sử dụng phương pháp đàm thoại. Thầy liên tục đưa ra các câu hỏi rồi yêu cầu học sinh trả lời. Hệ thống câu hỏi thầy đặt ra cho các em thường theo mức độ khó và phức tạp dần. Thầy nêu câu hỏi trong mọi tình huống. Cả khi giới thiệu khách dự giờ (tiết học hôm đó là đoàn cán bộ Việt Nam chúng tôi) cũng trở thành một đề tài nhỏ cho một cuộc hội thoại của thầy và trò (thầy Yukio Yoshimoto hỏi : “ Các em có biết những người đến thăm lớp học là người nước nào không?”. Các em học sinh trả lời thầy theo nhận thức của mình: “Người Nhật”. “Người Trung Quốc...”).

Phương pháp đàm thoại (phương pháp giao tiếp) được thầy Yukio Yoshimoto sử dụng trong giờ dạy trên lớp thật tự nhiên, khiến cho các em học sinh luôn luôn phải động não trong giờ học. Đây thực sự là một phương pháp dạy học hữu ích trong việc phát huy tính chủ động, phát huy năng lực sáng tạo của học sinh.

+ *Phương pháp, thực hành luyện tập theo mẫu :*

Đây là phương pháp hướng dẫn học sinh vận dụng tri thức đã học để thực hành, luyện tập theo mẫu đã cho.

“Học phải đi đôi với hành” câu nói của miệng này của người Việt Nam phần nào nói lên tính cần thiết và không thể thiếu của một phương pháp dạy học tuy không mới nhưng cũng không bao giờ cũ.

Có thể nói, thầy Yukio Yoshimoto đã tuân thủ phương pháp dạy học này một cách khá bài bản và triệt để. Sau khi cung cấp từ mới và giải nghĩa chúng một cách cặn kẽ cho các em, thầy thường giới thiệu cho các em những mẫu văn bản ngắn có chứa những từ vừa học. Tiếp theo, thầy yêu cầu các em đặt câu với các từ đó theo mẫu hoặc thay thế một từ nào đó trong văn bản bằng những từ tương tự. Với cách luyện tập này, học sinh vừa thuộc từ ở dạng “rời”, vừa hiểu từ ở dạng đã đi vào hoạt động.

Tóm lại, bốn phương pháp dạy học chủ đạo (phương pháp sử dụng tiếng mẹ đẻ, phương pháp sử dụng trò chơi ngôn ngữ, phương pháp đàm thoại và phương pháp thực hành, luyện tập theo mẫu) được thầy Yukio Yoshimoto lựa chọn và sử dụng trong các giờ dạy trên lớp không phải là tất cả, song đó là những phương pháp tích cực, phù hợp đối tượng, phù hợp môn học đã được nhiều người sử dụng

và đem lại hiệu quả cao trong giờ dạy-học ngôn ngữ nói chung và dạy-học ngoại ngữ nói riêng.

3. Đôi điều suy nghĩ về thầy Yukio Yoshimoto về quan điểm và phương pháp dạy học của thầy.

- Thầy Yukio Yoshimoto trong ấn tượng của tôi:

Tôi có vội vàng quá không khi nói rằng “Thầy Yukio Yoshimoto là một thầy giáo giỏi, nhân hậu và tâm huyết với nghề”? Quả thực, từ khi được gặp và trò chuyện với thầy, được dự một số tiết dạy của thầy đến nay tôi luôn luôn có một ấn tượng về thầy như thế.

Mặc dù chỉ được gặp gỡ thầy trong khoảng thời gian rất ngắn nhưng tôi không quên hình ảnh một người thầy giáo lưng áo thấm ướt mồ hôi sau một tiết trên lớp vừa dạy vừa đánh vật với mấy đứa trẻ nghịch ngợm. Cũng như trẻ em ở mọi nơi, mấy em học sinh lớp thầy Yukio Yoshimoto phụ trách thật hiếu động. Đang nghe giảng, chợt hứng khởi, chúng đấm nhau thùm thụp rồi bật dậy nhảy tung tung trong lớp. Vậy mà thầy Yukio Yoshimoto không hề tỏ ra bực tức, khó chịu. Ngược lại, thầy điềm tĩnh một cách lạ lùng. Chỉ thấy thầy vỗ vỗ vào lưng cậu bé rồi lại nhắc bóng em lên đặt vào ngồi đúng vị trí.

Nếu không có lòng nhân hậu sao thầy có được những cử chỉ đẹp và thánh thiện đến thế? Nếu không có lòng yêu trẻ, sao thầy lại được những cô, cậu bé kia đến ôm chân, bám cổ như những đứa con ôm người cha vậy?

Nhìn những đồ dùng dạy học mà chính thầy là nhà thiết kế tôi vừa ngạc nhiên, vừa khâm phục. Phải là người thực sự tâm huyết với nghề, thầy Yukio Yoshimoto mới có thể dành nhiều tâm trí cho việc thiết kế đồ dùng dạy học và tìm ra nhiều kiểu trò chơi học tập như vậy.

- Một vài suy nghĩ của chúng tôi về quan điểm và phương pháp dạy học của thầy Yukio Yoshimoto.

+ Về quan điểm dạy học của thầy Yukio Yoshimoto :

Hình như tôi đã tìm được một tiếng nói chung với thầy Yukio Yoshimoto khi nghe thầy nói, đại ý rằng: Tiếng Nhật rất quan trọng và cần thiết đối với cộng đồng người nước ngoài sống trên đất nước Nhật. Đối với các em học sinh ngoại quốc, tiếng Nhật càng quan trọng hơn bởi nó là phương tiện không thể thiếu để các em ở đây lĩnh hội tri thức và hoà đồng với mọi người.

Vấn đề đặt ra ở đây là, làm thế nào để giúp các em học sinh chiếm lĩnh một ngoại ngữ (ở đây là tiếng Nhật) được nhanh nhất? Theo thầy Yukio Yoshimoto và cũng là quan điểm của chúng tôi, có nhiều cách thức để học ngôn ngữ thứ hai, song, học ngôn ngữ thứ hai thông qua tiếng mẹ đẻ là một trong những con đường tiện lợi và ngắn nhất. Phương pháp dạy học này chẳng những là cách tiếp cận ngôn ngữ chưa biết một cách dễ dàng và hiệu quả, mà nó còn phù hợp với một chức năng cơ bản của ngôn ngữ - chức năng siêu ngôn ngữ - tức dùng ngôn ngữ để nghiên cứu, tìm hiểu ngôn ngữ. Ngoài ra, phương pháp dạy học này còn giúp học sinh thêm yêu tiếng mẹ đẻ, thêm yêu dân tộc mình.

+ Về phương pháp dạy học của thầy Yukio Yoshimoto :

Có lẽ cũng phải nói ngay rằng, những phương pháp dạy học mà thầy Yukio Yoshimoto sử dụng không phải là những phương pháp xa lạ. Đó là những phương pháp quen thuộc đã được nhiều giáo viên sử dụng. Điều đáng nói ở đây là những phương pháp dạy học này đã được thầy Yukio Yoshimoto phối hợp một cách thật nhuần nhuyễn, tự nhiên, đúng lúc, đúng chỗ khiến cho tiết học luôn luôn sinh động và hấp dẫn. Trên lớp, thầy Yukio Yoshimoto giống như một nhạc trưởng giỏi điều khiển cả một dàn giao hưởng mà không có một nốt nhạc nào lạc điệu.

Trong số các phương pháp dạy học chủ đạo mà thầy Yukio Yoshimoto đã sử dụng để dạy tiếng Nhật cho học sinh nước ngoài, tôi thật sự tâm đắc với phương pháp dùng tiếng mẹ đẻ để dạy ngôn ngữ thứ hai cho các em, bởi ưu điểm của phương pháp dạy học này đã được chúng tôi kiểm chứng qua thực tế dạy tiếng Việt cho các sinh viên ngoại quốc (sinh viên thuộc những quốc tịch: Trung Quốc, Lào, Căm Pu Chia, Hàn Quốc) trong nhiều năm nay. Thấy được tính ưu việt của phương pháp sử dụng tiếng mẹ đẻ để dạy ngôn ngữ thứ hai, trong chương trình nâng cao năng lực tiếng Việt cho các em học sinh dân tộc ít người thuộc cộng đồng người Việt (như học sinh các dân tộc: Tày, Nùng, H'Mông, Dao...), chúng tôi cũng đã cố gắng tuân thủ phương pháp dạy học này một cách tích cực nhất và đã đem lại những kết quả khả quan.

Sử dụng tiếng mẹ đẻ để dạy tiếng nước ngoài hoặc ngôn ngữ thứ hai là phương pháp giáo dục song ngữ đích thực, đem lại nhiều hiệu quả. Thiết nghĩ, cần phải quan tâm và sử dụng phương pháp dạy học này một cách đúng mức trong việc dạy ngôn ngữ thứ hai cho mọi người.

表題の原文：CAC GIO DAY CUA THAY YUKIO YOSHIMOTO TRONG AN
TUONG CUA TOI

著者： Nguyen Thi Nhung(グエン ティ ニュン) タイグエン師範大学准教授

善元幸夫教諭の授業を参観して

翻訳 笠井弘美・那須泉

東京新宿区立大久保小学校で日本語を教えておられる善元幸夫先生の授業を参観し、先生の聲咳に接することができて私は本当に幸せでした。言語教育の基本的な原則・内容・方法を押さえたうえで、数十年のご経験、情熱、才能を加味した授業に私は深く感銘しました。

1. 言語を教える際の諸原則を遵守することについて

善元先生は授業の中で、言語教育とバイリンガル教育の諸原則をきっちりと守っていらっしゃいました。特に厳格に守っていらっしゃった点は、言語習熟度に合わせる、母語と学習対象言語との関係に注意を払う、視覚に訴える、生徒の積極性と主体性を引き出す、コミュニケーションを活発に行う — という原則です。

先生は言語を教える際、生徒たちの習熟度に大変注意を払っておられます。ご自分で「日本語の勉強が嫌いな子どもたち」と先生が呼んでいるクラスでは、並外れた忍耐と特別な教え方をもって授業に臨まれています。先生は、子どもたちの暮らしぶり、思っていること、夢などを知るために、生徒たちに日記を書かせています。そして、生徒たちのレベルと関心度に応じてクラスを編成されています。その日記を用いて教材とカリキュラムを作成し、生徒たちのレベルに合った授業を行います。

先生は、生徒たちが母語を大切にしよう大変な努力をされています。先生は韓国語、中国語、タイ語を独学され、理解することができます。だからこそ、外国籍の生徒たちに日本語を教える際に、日本語と彼らの母語を比較しながら、同義語や音の近い語、同音語などを区別する指導ができるのです。そうすることで

生徒たちに正確な日本語の知識と語彙を伝えると同時に、彼ら自身の文化と言語も維持し保存していくことをも学ばせているのです。

教室での善元幸夫先生は、いわば授業のデザイナーであり、案内役であり、生徒のレフェリー役であります。先生は知識を押し付けることはせず、無理強いしない形で子どもたち自身が学びの主体者となれるようにサポートされています。日本語が十分でない子どもが教室へ行くのがおっくうになったり教室で萎縮したりしないように、先生はこのクラスを「日本語国際学級」と名付けました。この名前の意味は、「ここではみんな、日本語を学ぶために自分たちの母語を使っていいんだよ、自分たちの母語・文化・歴史を忘れないように勉強するために日本語を使っていいんだよ」ということです。先生は、授業中はできる限り愉快で楽しい雰囲気になるように工夫されていました。生徒たちは、楽しくなる学習ゲームに参加したり、自由に作業をしたり、必要とあれば自分の頭に浮かんだ新しい発想をすぐ実行することさえできます。例えば、生徒たちは鉛筆を削りに行くのも自由だし、ベトナムから授業を参観するグループがやってきたと聞けば、ベトナムはどこなのか地球儀で探したりもできます。もし子どもたちの発案が本当に理に適っていれば、先生とクラス全員はそれに呼応して盛り上がります。たとえば、ある生徒が地球儀でベトナムを見つけることができたなら、他の子どもたちもすぐに集まってきます。各自の考えが尊重され、楽しい雰囲気が常にあるので、生徒は大変積極的かつ自発的に黒板のところへ行き、授業をさらに展開していく意見を発表します。

生徒が積極的かつ主体的に学ぶためには、生徒のモチベーションを高めなければなりません。善元幸夫先生はこの点が大変優れていらっしゃる。先生は生徒に多くの心を砕き、特段の情熱をもって授業に臨まれます。やんちゃ坊主たちの度を越したいたずらの前でも先生は叱る言葉を一言も口にせず、背中を軽くたたいて、そのいたずらっ子を元の席に戻されました。いたずらっ子が背中を丸めて足を抱いたりすると、先生は思い切ってはっきりとした感情を口にして、生徒に自分の真っ直ぐな気持ちをてらうことなく示されました。そして、さわやかな秋の日だというのに、そんな生徒たちのために先生は汗びっしょりです。先生は言葉だけでコミュニケーションをとるのではなく、微笑み、目の輝き、口元の動

きといった生徒を引き付けるあらゆるツールでアプローチしてきます。学習者自らの言語・文化を大切に留意することを、実は先生自らが実践されているのです。先生は、生徒が効果的に学びます興味を持つように工夫を凝らしたネタをたくさん持っていらっしやいます。暗唱させる時は、先生は生徒たちにお経を読むような読み方を教えています。ことばの復習をする時は、カルタを使ったゲームをします。先生は言葉の意味を絵で描いたカルタの札をバラバラに並べて、学童たちにそこからその言葉が書いてあるカルタをととても素早く探します。カルタを一番多く集めた人がチャンピオンになります。授業参観に来た人ゲームに参加することができます。教室には楽しい歓声が絶えません。

先生は、視覚の原則を遵守することにも大変留意されていました。これは、子どもが物事を受容する心理に呼応して認識する効果を大変高めるからです。先生は、生徒に単語の意味を説明する際、ととてもたくさんの絵（カルタの中にある小さな絵も含む）を使用されます。先生の唇の形でさえ、子どもらが発音のしかたを目で確認する生きた視覚教材になります。

コミュニケーション活動の原則には、先生は特に関心がおありです。言語の単位はすべて先生によってその機能活動を提示されていきます。単語は語句に、語句は文章にといった風입니다。そうすることによって、学習者は新しく学ぶ言語の単位の使い方を簡単に理解することができるのです。先生はまた、授業の最後の数分間で、子どもたちの日々の生活や最新の時事問題について生徒たちと直接会話することに割いていらっしやいます。例えば、先生が、「何時に起きましたか？」「そして何をしましたか？」「朝ごはんは食べましたか？」などと質問をされます。次に生徒たちが先生に尋ねなおすことでこれらの語句をマスターできます。この方法で生徒たちはコミュニケーションの練習ができ、先生は生徒のことを更に理解することができ、そして先生と生徒たちとの心的距離がますます近くなります。

2. 教育の内容について

先生が授業で取り上げるテーマは、常に生徒の生活と関連しています。先生は子どもの日記に沿って教案を組み立てています。そのため、先生が提示するそれ

ぞれの単語、語句は、生徒にとって身近なものばかりで無理なく喜んで言葉を吸収していきます。生徒が大好きなもう1つのテーマは、自分自身の民族の文化や歴史に関するものです。この教材を通して、先生は日本語を教えると同時に生徒の民族のプライドと学習意欲を高めるばかりか、日本における民族コミュニティを前向きにとらえる気持ちを持たせることができてきます。

先生は、毎回の授業で、常に、聞く・読む・話す・書く、の4つの機能の練習をうまく組み合わせています。生徒たちは、日本語の発音を単語ごと、語句ごとに練習でき、先生の言葉や話していることを聞いて理解する練習ができます。子どもたちは、単語ごと、語句ごとに読む練習ができ、教材を読んで理解する練習ができます。読解練習では、書く練習も組み合わせられています。つまり、2つの文章を1つの文章にまとめるように先生は生徒たちに指示します。更に各単語を正確に書いたり使えるようにするため、ノートや黒板に文章を書く練習もさせます。日記を書かせるのも、書く練習の一環です。具体的には、自分の考えや感動を表現することで、単語を使って語句を作り、表現の練習をするのです。会話の練習は、先生とのおしゃべりから始まって、日常生活の中で生徒と意見交換する中で行われます。先生が質問することで生徒は学びを深めることができ、先生がユーモアたっぷりに答えると教室の雰囲気が楽しくなり和やかになり、生徒は自身を持ってもっと会話をしようとしています。

3. 方法について

善元先生は他の言語に置き換えたり、直接日本語を教えたり、または積極的に生徒とコミュニケーションを図るなど様々な方法を取っていらっしゃるのですが、授業参観を通してよくわかりました。

訳語法(事項や文章を訳す)については、韓国、中国、タイの生徒に教える際、先生はこの3つの言語をご存じなので、最も一般的な方法を使用されています。つまり、一つ一つの語句や文法事項をわかりやすく説明する時、あるいはある文章の意味をより深く教える時に、先生は逐一母語に翻訳されます。この方法は、外国語教育の最初の段階では大変有効です。それは、母語と外国語の2つの言語系統を比較する一助になるだけでなく、外国語の文法や語彙の知識を母語に通す

ことで容易に理解させることができるからです。

単語や文法事象を翻訳法を通じて生徒たち伝える一方で、先生は直接法も併用されています。つまり、学習者に質問を投げかけることで、外国語の単語と文法様式を母語を通さずにその意味を直接的に連想させる方法です。この方法は、新しい言語で物事を思考するの習慣や能力を形成するのに有効で、母語を通すという消極的な回路を遮断し直接的にコミュニケーションすることを促します。学習者が既にある程度日本語の語彙を習得している場合、言語学習の最初の段階で用いられる翻訳法と、外国語学習がある程度進んだ後に導入される方法を組み合わせたケースです。先生がその母語を知らないような民族の生徒たちに対する日本語教育では、善元先生は後者の方法を最初から使用しなければならず、教えることの困難さを痛感されるでしょう。

同時に、先生は積極的なコミュニケーション方法を意識的に取り入れています。それは授業中に先生が生徒とのおしゃべりを通じて言語活動を教えられる時です。

また、善元先生の生徒たちは、自然な方法で日本語を学ぶこともできるでしょう。この方法は、生徒たち自身が言語を形成していく過程と同様の言語学習の方法です。なぜなら先生の生徒たちは日本語を話す人たちのコミュニティーの中で暮らしており、学校では日本人の友達と一緒にほかの教科を勉強できるからです。

4. 交流・情報交換について

善元先生は、日本国の誇りとも言える子どもたちにとって象徴的な人物であると私は思います。勤勉で、厳格で、教えるのがうまく、熱意に満ちあふれ、実直であり、謙譲深い方です。先生の仕事ぶり、愛情、そして葛藤が、すべて私のなかで感動と感服の念を惹起させました。私は、先生の小さな友人の一人と考えたいし、先生が直面されている幾つかの問題に対し進んで共有したいと思います。

先生は、現在自分が知らない言語を母語とする生徒に対する教育がいかに難しいかを痛感されておられます。私が思うに、先生は日本語ができる外国人大学生を先生を補佐するサポーターとして依頼してはいかがでしょうか。そうすれば、どんな国の生徒がいても、その国の大学生を補助教員として助けを借りることが

できます。このような外国人大学生は、東京では決して少なくないと思います。この学生たちは、先生が翻訳法で教える必要があるという時に手助けとなりますし、また先生がその言語を勉強される際にも支援してくれることでしょう。

外国人籍の生徒たちが学校で日本語を勉強することの裏返しとして、両親を見下すようになるのではと先生は心配されています。なぜなら両親は学校に行くことができず、子どもたちより日本語が下手だからです。この問題は、先生が同僚の日本語教育担任教員と共に学校や教育委員会に相談して、子どもの両親や昼間は生活のために仕事をしているが日本語の学習を希望している他の外国人も含めた夜間クラスを開設すれば良いのではないのでしょうか。

その場合、学習者がどのように日本語を使うかという目的に合った教え方が肝要で、目的別に受講生をクラス分けすべきでしょう。商売をしたり主婦の方など日常生活に使う日本語を勉強するだけの人たち向けのクラスは、日本の社会でビジネスとして日本語を使う人たち向けのクラスとは違いますし、日本語を深く研究しようとしたり書物を書いたり文化的な活動として日本語を使う必要がある人たち（研究者や大学生）などのクラスとも違ってきます。

これらすべてを通じて改めて考えたことがあります。つまり、先生は生徒たちのルーツである母語と文化を教えることに大変深い理解を持っておられるからこそ、ご自分のクラスの生徒たちに教える際は単語の本来の意味やコミュニケーション能力を重視されている、ということです。

また、このような新しい教授法を導入することによって学校に興味を持てるし、一人の子どもの教育基盤を確立した上で、新しい言語を学習することができます。先生が、キムチが好きな韓国の子供を前にする時、あるいは友人とタイ語であいさつができてすごく喜んだタイ人生徒を前にする時の先生の気持ちが、私の心に染み込んできます。私が先生の立場であったら、同じ気持ちを持つことでしょう。

それを踏まえて生徒たちのモチベーションをいかに高めるか、そしてどのような指導法を選ぶかを若干個人的意見を申し上げます。

私が思うには、生徒たちの興味を引き出すためには、彼らの民族の文化について話すだけでなく、年齢相応の嗜好や夢などをテーマにした主題についての話も加えたらよいと思います。たとえば、子どもたちが好きな遊びや歌、物語などを

教材として用いることができます。私は、先生の教師としての才能があればこそ、資料ビデオ「未来の新宿」に出てくるタイ人生徒のように、生徒自らが授業を作り参加して意見を積極的に発表するように指導できると信じます。

興味深いことに、ここに来て私たちはますます次のことがよりわかるようになりました。それは、子どもはどこでも同じ子どもなのだ。ベトナムの子どもたちが持つあどけなさ、じっとしていないところ、いたずら好きなどころ、などの性向は、ここの子どもたちからもはっきりと見て取ることができる、ということです。例えば日本のドラえもんのようなアニメは、きつこの地球上のすべての地域で子どもたちの知的好奇心を呼び起こすはずで、だからこそ先生は、すべての子どもたちに学習意欲を起こさせる要素を持ったテーマで授業を作り上げることができるのでしょう。

「何を学ぶか」という点についていえば、生徒たちの授業作りや教材選びの指針は、前述したように彼らが何の目的でその言語を使うかに依ります。日本の地で日本語を使うコミュニティーとコミュニケーションをとっていくために学習する必要があるというのなら、子どもたちが学ぶ基本語彙は今の日本での日常生活を反映した語彙で占められているべきで、その他の語彙は不要です。

さてここで筆をおかなければなりません。しかし善元幸夫先生という人物とその授業から受けた魅力的で新鮮な印象は、私の中で決して消えることはないでしょう。大きな友人と手をつなぐことができた幸せを感じています。私は、私たちは一つの道と一緒に歩んでいると言ってもいいでしょう。それは、言葉を教える仕事という素晴らしい道なのです。

表題の原文：TRUONG HOC THAN THIEN O TOKYO

著者： Nguyen Thi Nhung(グエン ティ ニュン) タイグエン師範大学准教授

東京の親愛なる小学校

翻訳 笠井弘美・那須泉

この2008年秋、私と同僚は東京都新宿区の大久保小学校に仕事で訪れた。この学校とそこで出会った人々は、私の心の中に居心地の良さと親愛さにおいて特段の印象を残しました。

129年の歴史あるその小学校は、新大久保駅から徒歩で15分ほどの素敵な通りに面した閑静な一画にひっそりと建っています。ここは多くの外国人が居住する区域であり、その多くの子弟がこの学校に通学中または卒業をしています。簡素で小さな門を通り、私たちは学校の校舎に足を踏み入れました。守衛の方がほほ笑んで立っておられ、挨拶をしてくださいました。挨拶を返した後、まず靴箱のところへ行き外を歩く靴から学校の清潔なスリッパに履きかえました。

私たちは、明るい色の木材が敷かれた学校の廊下を歩きました。壁には学校の先生と生徒による活動や、子供たちが中国の音楽を父兄に披露している風景、タイ舞踊を演じているところ、韓国のキムチづくりを教えている様子など、自分たちの民族の文化や道徳を体現しているところを写した楽しい写真が飾ってあります。子どもたちがお箸を持ったり歯磨きをしたりといった日常生活の様子を写したものもあります。そして教室に入ると空気は一層温かなものとなりました。

日本語クラスは、われわれを最も驚かせました。部屋の前方の壁いっぱい大きな黒板が据えられていなければ、そして小さな4つの机が小さな椅子とともに縦に並べられていなければ、そこが教室であるとはわからなかったでしょう。部屋に足を踏み入れると、すぐにテレビやDVDプレーヤーなどが置かれたラックが目に入りました。左手には、大きな窓から細かい光が降り注いでいる家庭用の2つの机があり、短い本棚と絵の額が飾ってあります。その隣には、何脚かの小さな椅子とソファがあり、壁には地図が貼られています。部屋の隅には、本やノート、資料が半分とあと半分は学習用具を入れた箱と児童らのかわいいおもちゃが置かれたラックがあります。残り

の壁には、紙人形、風変りなレリーフが飾ってあります。その壁にくっつくようにして、飲み物と鉛筆削りを置いた低い机。右側の大きな壁に目をやると、輝くばかりでわくわくするような世界中の大陸・地域の文化の特色を示す写真や現物があり、その中にはアオザイを着たベトナムの女性の姿もありました。教師は、この教室を使って外国人児童たちに自分の故郷にいるかのような居心地良い気持ちになれるようにしておられるのでしょう。

他の教室も印象は決して劣るものではありません。算数教室には、クラス中の子どもたちの肖像が、その気持ちと紹介の言葉とともに貼ってありました。美術の教室では、たくさんの絵やラックに子ども芸術家たちの美術作品、そして小さなのこぎりやたくさんの遊具がおいてあります。学校には、伝統ある部屋、図書室があります。この図書室はとでもたくさんの本を所蔵されています。大変伝統のある部屋は、学校の129年にわたる歴史を物語る写真や現物であふれています。何もなくてつるんとしたさびしい壁の部屋は全くないと言っていいのではないのでしょうか。一つの傷もなく、チリほこりもなく、ごみもなく、この場所の部屋はすべて陽気で明るい雰囲気を出し、現代の便利な道具にあふれていて、主役である子どもたちのために役に立つ準備をしている様子に満ちています。

これらの教室の居心地の良さの中には、愛すべき、忘れられない人々がありました。

ここの先生たちは、皆さんがよそ者に対して心を尽くして優しく迎え入れてくれています。また、1時限だけであろうが、算数の時間であろうが言語の時間であろうが美術の時間であろうが、対する児童が2人であろうが30人であろうが、その姿勢は変わりませんでした。すべての授業時間に主教員と補助教員がついています。主教員は教壇に立ち、涼しい秋の日にもかかわらず汗びっしょりになって熱心にとりつかれたように授業を展開していきます。補助教員は、熱心に教室全体を把握し、学力の弱い子が問題練習をするのを補助しに行きます。主教員もまた、全体の児童に学習内容を伝え終わると、そんな子どもたちのそばに腰をおろして彼らを助けます。先生方は皆子どもらの学習効果が上がるように、そして興味を持つようにと、情熱を傾けておられました。

学習にはゲーム的要素をたくさん取り入れていらっしやいます。子どもに日記を書かせるようにして子どもの生活を知るためにその日記を毎日読んだりしますが、それは子どもに適した学習内容を選び出すためなのです。また、子どもたちが興味をもつ

て覚えやすいように、先生はお経を読むかのように読み方を教えています。

子どもたちはどこにいてもおしなべていたずら好きで一丸となって遊びに没頭しています。授業中に友達のを叩いたり、机の上に寝そべったり、教室中を走り回ったり……。しかし、ここで奇妙なのは決して怒っている怒鳴り声を聞かないことです。いたずらっ子の子どもに対しても、教師は親密で優しく、彼らの背中を軽く叩いたり、体を持ちあげて元の位置に戻すという動作で対応するだけです。むしろこの教師たちは、情感豊かな児童を前にして幸せさえ感じているようです。生徒たちは教師に頭を下げて礼儀正しくお辞儀をするけれど、まるで両親に対してするように教師の背中や足に抱きついたりします。

教室は、決して教師と生徒だけの空間ではありません。保護者や参観者は教室の後ろで参加することができ、先生と生徒が学習ゲームをしている間もゲストとして楽しく一緒に参加することができるのです。

教師の衣服はとても簡素で自然なものです。かれらは、七分丈のパンツや身動きしやすい服を着て中には木綿のタオルを首に巻いている先生さえいます。まったくひとつも堅苦しい雰囲気はないのでした。

この生徒は、真に学校の主役です。自由な服装をしていますし、本当に楽しく気持ちよく生活し学習しています。決して、疲れたり嫌気がさしたり緊張したりという表情をみせることはありません。多くの子どもが大変一生懸命に学習しています。彼らの発表を求める手の上げ方は独特なものがあります。声を出そうといつもうずうずしていますし、質問を聞いている時は胸の前に腕をもってきているのは、すぐに手を上げようとしているためです。授業の中で突然何かが始まっても、それが理にかなった行動ならばむしろ奨励されます。例えば、日本語の授業の中で私たちがベトナム人であると紹介されるのを聞いた時に、一人の子どもが地球儀を取りに走り出て私たちの国を探しました。すると教師と他の子どもたちは立ちあがって皆それに反応する、という具合です。休み時間になると、本を借りに図書館に行ったり、ふざけあったり玩具で遊ぶ設備のある部屋に走っていきます。食事の時間には、子どもの一部が給仕服を着てみんなにご飯を分けます。彼らはとても主体的で、教師や同級生への気持ちに満ち溢れています。

アメリカ人の父、日本人の母をもつ一人の子どもは、最初の日に私たちがプレゼントしたアオザイをととても気に入ってくれて、後日、母親を教室に連れて来て私たちと

感謝と記念の写真撮影をし、自然に私たちを自分たちのビー玉遊びの中に誘いました。ベトナム人のある子どもは、私たちを見ると、その数日の間ずーっとくっついていました。

その様子から、物質的には大変現代的ではあるものの人の心は常にシンプルであることに気がつかせてもらいました。つまり、学習を補助する教材は豊富にありましたが、それにも増して人の心には豊かな感情が備わっていました。これが日本の小学校—今回訪問した、そして決して忘れることのできない—に関する私たちの感想です。

TRƯỜNG HỌC THÂN THIÊN Ở TÔKYO

Nguyễn Thị Nhung*

Trong mùa thu 2008 này, tôi cùng một số đồng nghiệp được tới công tác tại trường tiểu học Okubo thuộc huyện Shinjuku, Tôkyo. Ngôi trường và con người ở đây đã để lại trong tôi những ấn tượng đặc biệt về sự ấm cúng và thân thiện.

Ngôi trường có lịch sử 129 năm này nằm khiêm tốn trên một con phố xinh xắn cách nhà ga Shin Okubo 15 phút đi bộ. Đây là khu vực có nhiều người nước ngoài sinh sống, phần lớn con em họ đã và đang học ở trường này. Qua một chiếc cổng nhỏ giản dị, chúng tôi bước ngay vào toà nhà chính của trường. Những người thường trực đứng dậy mỉm cười, cúi chào. Sau khi đáp lễ, việc đầu tiên của chúng tôi là lại gắn chiếc túi dép để thay đổi mình đã đi ngoài đường bằng đôi dép sạch của trường.

Chúng tôi bước đi trên nền trường lát toàn gỗ màu vàng sáng. Bên tường là những bức ảnh tươi tắn về hoạt động của thầy trò nhà trường, cảnh cha mẹ học trò đang giới thiệu ca nhạc Trung Quốc, thể hiện điệu múa Thái, dạy làm món kim chi Hàn Quốc, tức thể hiện những nét văn hóa độc đáo của dân tộc mình, cả những bức ảnh dạy các em nhỏ cách sinh hoạt như cách cắm dĩa, đánh răng. Bước vào từng phòng, không khí càng thêm ấm cúng.

Phòng học tiếng Nhật khiến chúng tôi ngạc nhiên nhất. Quả là không thể nhận ra đây là một phòng học nếu không thấy một tấm bảng lớn nằm gần hết chiều ngang của bức tường phía trước và bốn chiếc bàn học sinh kê áp vào nhau dọc theo lớp cùng mấy cái ghế nhỏ. Bởi ngay khi bước chân vào phòng, chúng tôi đã bắt gặp một giá sắt nhiều tầng gồm tivi, đài cùng các loại băng đĩa. Phía bên trái là hai chiếc bàn làm việc gia đình trong ánh sáng chan hòa của khung cửa sổ lớn với nhiều thứ lặt vặt, một kệ sách ngay ngắn

* Giảng viên khoa Ngữ văn - ĐHSP - ĐH Thái Nguyên

và nhiều khung tranh. Tiếp theo là bộ ghế xô pha cùng mấy chiếc ghế nhỏ, trên tường có những tấm bản đồ. Cuối phòng là một giá lớn một nửa để sách vở, tài liệu, nửa còn lại là chỗ của các hộp đựng đồ dùng học tập, các đồ chơi nhỏ xinh của học trò. Phần tường tiếp theo là những hình nộm, những phù điêu ngỗ nghịch. Sát đó là chiếc bàn thấp đặt đồ uống, một chiếc máy gọi bút chì. Nhìn lên bức tường lớn bên phải, chúng tôi thấy thật rục rịch và hấp dẫn bởi những tranh ảnh, hiện vật biểu thị nét đặc sắc của văn hóa một số châu lục và vùng miền trên thế giới, có cả những bức tượng các cô gái Việt Nam trong trang phục áo dài. Thầy giáo dạy phòng này cho biết, thầy muốn học trò ngoại quốc thấy được sự ấm cúng như đang ở trên quê hương mình.

Các phòng khác cũng không kém phần ấn tượng. Phòng học toán có chân dung nhí nhảnh cùng những lời giới thiệu, tâm sự của từng cô cậu trong lớp. Phòng học mỹ thuật có những bức tranh, giá đựng sản phẩm mỹ thuật của các nghệ sĩ nhí, một dãy máy cưa nhỏ và nhiều đồ chơi. Trường có một phòng truyền thống, một thư viện. Thư viện gồm rất nhiều sách. Phòng truyền thống vô cùng phong phú những tranh ảnh, hiện vật ghi lại lịch sử 129 năm của trường. Có thể nói không phòng nào còn những bức tường trống trơn lạnh lùng. Không một vết bẩn, không bụi bặm, rác rưởi, các căn phòng nơi đây đều mang những sắc màu tươi tắn, đây áp những tiện nghi hiện đại trong trạng thái sẵn sàng phục vụ những người chủ bé nhỏ của nó.

Trong các căn phòng ấm áp đó là những con người thật đáng yêu, đáng nhớ.

Thầy cô giáo ở đây đều tận tâm, hiền lành và giản dị đến lạ lùng. Bất cứ một giờ học nào, dù giờ học toán, học tiếng hay giờ học mỹ thuật; dù giờ có hai học trò hay giờ có 30 học trò, họ đều coi trọng như nhau. Mỗi giờ học đều có một giáo viên chính và một trợ giảng. Giáo viên chính đứng trên bục, giảng giải phân tích nhiệt tình, say sưa, bất chấp mồ hôi đầm đìa giữa ngày thu se lạnh. Người trợ giảng cần mẫn bao quát lớp học và đến hỗ trợ các em

học yếu lúc làm bài tập. Giao xong nhiệm vụ học tập cho học trò, cả giáo viên chính cũng sẵn sàng ngồi thụp xuống bên các cô cậu bé để giúp đỡ chúng. Các thầy cô dành rất nhiều tâm huyết để tạo hứng thú và nâng cao hiệu quả học tập cho các em. Họ sáng tạo nhiều trò chơi học tập. Có thầy giáo khuyến khích trò viết nhật ký, ngày ngày đọc nó để hiểu cuộc sống tâm tư của trò, dựa vào đó mà chọn nội dung dạy học cho phù hợp, thầy còn dạy đọc bài theo kiểu đọc kinh khiến trẻ thích thú và dễ nhớ. Bọn trẻ ở đâu cũng vô tư, nghịch ngợm, mãi chơi như nhau. Đang giờ học, có trẻ vẫn gõ đầu bàn, đu người lên bàn, chạy loăng quăng trong lớp... Nhưng điều kì lạ ở đây là: chúng không hề bị nghe một lời la mắng nào. Bọn trẻ có nghịch đến đâu thì thầy cô cũng chỉ phản ứng bằng những cử chỉ thân mật, hiền lành như vỗ vỗ vào lưng chúng hoặc nhắc bồng chúng đặt về chỗ cũ. Nên các thầy cô ở đây thật hạnh phúc trước tình cảm của trò. Ngoài cử chỉ cúi đầu lễ phép chào thầy cô, nhiều cô cậu bé còn hồn nhiên ôm lưng, ôm chân thầy cô như ôm cha mẹ chúng. Lớp học không phải là lãnh địa của riêng thầy và trò. Phụ huynh hay khách đều có thể đến dự ở cuối lớp, những lúc thầy trò tiến hành các trò chơi học tập, khách cũng có thể tham gia cùng một cách vui vẻ. Trang phục của thầy cô thật giản dị, tự nhiên. Họ có thể mặc quần lửng và những kiểu áo tùy ý, thầy dạy họa còn vắt chiếc khăn mặt bông ngang cổ. Tuyệt đối không có một sự kiêu cách, cứng nhắc nào.

Học trò ở đây thực sự là người chủ của nhà trường. Chúng được ăn mặc rất tự do, được học hành, sinh hoạt thật vui vẻ, thoải mái. Tuyệt đối không có một gương mặt nào biểu hiện sự mệt mỏi, chán nản hay căng thẳng. Nhiều trẻ rất hăng hái học tập. Cái cách giơ tay xin phát biểu của chúng mới thật độc đáo. Chúng thích được gọi đến mức cứ nhấp nha nhấp nhồm, cánh tay đưa ngang trước ngực để nghe câu hỏi là sẵn sàng giơ bật lên. Những ý tưởng bất ngờ xuất hiện trong giờ học có thể được khuyến khích nếu hợp lý. Chẳng hạn, trong giờ tiếng Nhật, nghe giới thiệu chúng tôi

là người Việt Nam, một em bé liền chạy đi lấy quả địa cầu để tìm đất nước của chúng tôi, thầy và các bạn khác cũng lập tức hưởng ứng. Giờ ra chơi, chúng chạy vào thư viện mượn sách, vào phòng thiết bị để chơi các đồ chơi, hay nô đùa cùng nhau. Giờ ăn, một số em trong trang phục đầu bếp đứng ra chia cơm cho các bạn. Chúng cũng rất chủ động, nhiệt thành trong việc thể hiện tình cảm với thầy cô và với khách. Một em bé bố người Mỹ, mẹ người Nhật hôm trước bày tỏ niềm thích thú trước trang phục áo dài của chúng tôi, được chúng tôi tặng quà, hôm sau kéo bằng được mẹ đến để cảm ơn, chụp ảnh kỷ niệm cùng chúng tôi, rồi hồn nhiên rủ chúng tôi chơi trò xếp hình, bán bi. Một em bé Việt Nam thấy chúng tôi thì quyến luyến suốt mấy ngày.

Vậy đó, vật chất hết sức hiện đại mà con người thật giản dị. Phương tiện hỗ trợ học tập rất phong phú nhưng tình cảm lại phong phú hơn nhiều. Đó là cảm nhận của chúng tôi về một trường học ở Nhật Bản - nơi chúng tôi một lần ghé qua mà không biết bao giờ có thể quên được.

琉球大学附属小学校についての私の印象

クックドゥオン小学校校長

Tran Thi Loan

(翻訳) 村田 光司

那須 泉

日本への渡航を控えて私はいろいろと考えを巡らせていました。あちらの小学校ってどんどころだろう、あちらの生徒たちは私たちと生徒と性格が似ているかしら……。来日し琉球大学教育学部附属小学校を訪ねることになりました。木漏れ日を浴びながら小道を歩いていくとそこに小学校がありました。校門をくぐり抜けると眼前にぱっと美しい景観が広がりました。そこは目にも映える木々がきれいに植えられた校庭で、私の心の中に一陣の清々しい涼風が吹き抜けたかのようでした。

校庭ではたくさんの小さな手が振られて、廊下では「シンチャオ!!」の音が響きわたっていました。この光景はまさに私の生徒たちそっくりで、愛すべき小さな手、屈託のない目の輝きでした。きれいに磨かれた廊下を事務室、教室と進んでいくと、さまざまな学校活動について写真や絵画で壁に順序よく見やすいように掲示されていました。職員室では先生方が授業の準備に余念がなく、秩序正しくきびきびとした態度で仕事をされていました。

廊下を進んで行って一つの教室に入りました。入った途端自分が生徒たちと更に親しく近くなったような気がしました。と言うのは、きちっと並べられた机の前に座って男性の先生の話にじっと聞き入っていた生徒たちが、私たちを見た瞬間に起立してとても礼儀正しい礼をした後、勉強を続けたからです。これで来日前の逡巡はすべて吹っ飛びました。この教室の先生の教え方は、私たちの学校での教え方と共通する部分もありました。しかし3年生のクラスでは、リズムに合わせて発話させたり、動作で表現させたり、推量させたり、生徒は自然且つ楽しそうに授業に参加をしているし、先生は教壇で活発な動きをしつつも極めて高度な教育的スキルを駆使していました。つまり、先生が教え込むのではなく、生徒が自分で理解していけるように先生は上手に道筋を立てていっています。例えば生徒に意見を言わせてみんなで討論したり、先生が生徒それぞれの意見を十分に聞いた後に問題となっている点について確認を行います。先生が意見を発表すると生徒たちは先生が聞いてくれたり分析してくれた意

見を参考に、再び自分の意見が正しいのか、まだ正解に到達していないのかを客観的に慎重に考察を深めていきます。そうすることでユニークな意見でも生徒は自信をもって発表できるようになるし、意見を発表し合うことで授業が盛り上がります。

1年生の国語の時間を見に行くと、女性の先生が大変ユニークな教え方をなさり1年生向け授業としてはかなり特徴的だと感じました。生徒たちは数字を各動物に準えて覚え、なんと数種類の言語で数字を暗唱できるようになっているのです。数字の覚え方のスキルは大変豊富で、歌いながら暗唱したり、ゲームを通して先生も一緒になって数えたりします。そうすることで生徒たちにも自信がつき学習に身が入っていきます。

1年生と3年生の授業を参観して私は確信しました。それは、先生方は生徒たちを心から愛し、大変科学的かつ臨機応変な教育スキルを駆使されるので生徒たちは自然や社会の知識を創造性豊かに深く理解することができる、ということです。

もう一つ目撃した興味深い点は昼休みの過ごし方です。お昼ご飯を食べ終わると生徒たちは校内の清掃を行い午後からの授業の準備に向かいます。これは環境衛生の意識を生徒に自然と身につけさせ、良い学習をするには健康に留意することを知らせる全人教育であると言えるでしょう。

校長先生からの説明で、この学校の教員達は基礎的な養成を十分に受けた上で確かな教育指導を身につけることを重視しているので1人で全科目をおしえることができる、ということを知りました。授業参観をしてからこのようなお話しを校長先生から伺ったので、校長先生は教育指導の管理を極めて科学的に行い、それに呼応して先生方は高い教育スキルを熱心かつ上手に駆使し、その結果学校全体が大変教育レベルが高い環境を創り出しているということがわかりました。

生徒たちは先生方の仁愛に満ちた環境の中で生活をし勉強をしているので誰とでも分け隔てなく仲良くできるのでしょう。授業参観を終わり帰る支度をしていると、生徒たちは私たちを取り囲んで握手をしておしゃべりをしたがつたり、一緒に写真を撮って欲しいとせがんだりしました。そんな和やかな生徒たちの振る舞いに接しているうちに、自分は遠い国からやって来たんだけれどもここまで来る大変長かった道程などは忘れて、まるで自分の生徒たちの中に今立っているような感じへと気持ちが変わってしまいました。

帰国の途につく段になっても、人なつっこくて優しい生徒たちのことが忘れられなく「今日の子どもは明日の世界」^註という歌詞の一部を思い出したりしていました。

この詞は教育に携わる人であればだれでも理解できる言葉です。明日の世界が本当に明るくなるためには、地球上の子どもたちみんなが全人的な教育を受けられるよう、世界中の人たちが常に物的・人的に教育へ関心を持たなければならないということ。

訳者註) ベトナムの街中で必ず目にするスローガンの看板の文句。「子どもを就学させ育てることが未来の社会を作ることになる」の意

ẢN TƯỢNG TRONG TÔI VỀ MỘT TRƯỜNG TIỂU HỌC

Trần Thị Loan
Trường Tiểu học Cúc Đường

Những bản khoăn trong tôi khi chuẩn bị sang Nhật Bản: trường tiểu học ở đó như thế nào, cách tổ chức hoạt động ra sao, học sinh ở đó có tính cách giống học sinh mình không. Khi đến Nhật Bản và được đến thăm trường Tiểu học trực thuộc Khoa giáo dục Trường Đại học Quốc gia Ryukyu. Qua một đoạn đường nhỏ rợp bóng cây, một ngôi trường hiện ra. Khi bước qua cổng trường, một cảnh quan thật đẹp hiện ra trước mắt tôi, đó là một sân trường có khuôn viên được trồng những cây cảnh thật đẹp mắt tạo nên một cảm giác thật tươi mát trong lành.

Khi bước vào sân trường, một tình cảm thân thiết ùa đến trong tôi khi nhìn thấy những cánh tay nhỏ xíu vẫy vẫy và những câu “ xin chào” vang lên ở hành lang các lớp học, nhìn thấy những hình ảnh đó tôi cảm thấy như đó chính là học sinh của mình, cũng những bàn tay bé xíu, những gương mặt ánh mắt ngây thơ trong sáng rất đáng yêu. Qua sân trường, chúng tôi bước vào khu nhà làm việc và lớp học, đi theo dãy hành lang được lau chùi sạch sẽ, những hình ảnh hoạt động của nhà trường được thể hiện ở những bức ảnh, bức tranh treo trên tường và được trang trí thật đẹp mắt. Ở trong các phòng làm việc, các thầy cô giáo đang nghiên cứu chuẩn bị tiết dạy. Mọi người ở đây đang làm việc hết sức nghiêm túc, trật tự.

Theo dãy hành lang chúng tôi đến một lớp học. Bước vào phòng học, tôi càng cảm thấy được sự gần gũi thân thiết, đó là những hình ảnh các em học sinh được ngồi theo từng dãy bàn đang chăm chú nghe thầy giảng bài, thấy chúng tôi, các em đứng dậy chào rất lễ phép rồi lại tiếp tục học. Mọi sự băn khoăn trong tôi được giải tỏa, tôi thấy cách dạy của thầy giáo ở đây có những điểm giống

phương pháp dạy học nơi trường tôi công tác. Song ở đây, tôi thấy thầy giáo lớp 3 tổ chức tiết dạy thật sinh động, các hoạt động trong giờ học mang tính khoa

học rất cao, thầy đã tạo ra những hoạt động mà trò được tham gia thể hiện ở mọi hình thức như: giọng điệu lời nói, diễn tả bằng động tác, dự đoán...các em tham gia tiết học một cách tự nhiên thoải mái. Thầy rất khéo léo hướng dẫn học sinh tự tìm hiểu khám phá, tổ chức học sinh thảo luận nêu suy nghĩ của mình, thầy lắng nghe các ý kiến sau đó nhận xét kết luận vấn đề. Qua ý kiến của thầy, học sinh thấy những suy nghĩ, ý kiến của mình được thầy lắng nghe và được thầy phân tích cái đúng, cái chưa đúng một cách trân trọng và khách quan, từ đó đã tạo cho học sinh mạnh dạn trong suy nghĩ sáng tạo, tham gia phát biểu ý kiến làm cho tiết học thật sôi nổi nhưng cũng rất nề nếp.

Sang tiết học toán ở lớp 1, cô giáo cũng đã tổ chức một tiết dạy thật là thú vị, một tiết học tôi thấy rất đặc trưng với học sinh ở lứa tuổi lớp 1. Các chữ số học sinh học được gắn với các con vật, các em được học đếm bằng nhiều thứ tiếng. Cách học đếm của các em cũng thật phong phú, dùng bài hát để học đếm, cô cùng đếm thi với trò đã tạo cho học sinh sự tự tin và hoà đồng trong học tập.

Qua tiết dạy của thầy giáo lớp 3 và cô giáo lớp 1, một điều tôi thấy rất rõ ràng, các thầy cô rất yêu học trò, có kỹ năng giảng dạy rất khoa học và linh hoạt tạo cho học sinh tính sáng tạo hiểu sâu được kiến thức về tự nhiên và xã hội.

Một điều thú vị nữa chúng tôi được chứng kiến, đó là cách tổ chức sinh hoạt giờ trưa ở nhà trường, sau bữa cơm trưa, học sinh tham gia vệ sinh trường lớp rồi nghỉ trưa để chuẩn bị cho buổi chiều học tập. Đó là sự sắp xếp hết sức khoa học làm cho học sinh thói quen và ý thức về vệ sinh môi trường, biết giữ sức khoẻ để học tập tốt, giúp cho học sinh phát triển toàn diện hơn.

Khi trò chuyện với thầy hiệu trưởng, biết được ở đây đội ngũ giáo viên được chú trọng đào tạo cơ bản, có nghiệp vụ sư phạm vững vàng, có thể dạy được tất cả các môn. Qua trò chuyện với thầy hiệu trưởng và sau khi thăm các lớp học, tôi nhận thấy sự quản lý chỉ đạo rất khoa học của thầy hiệu trưởng trong nhà

trường cùng với đội ngũ giáo viên nhiệt tình, có trình độ nghiệp vụ giỏi đã xây dựng được một môi trường giáo dục chất lượng và toàn diện.

Có lẽ các em học sinh được sống và học tập trong một môi trường đầy tình yêu thương nhân ái của các thầy cô trong nhà trường nên các em rất hồn nhiên và thân thiện với mọi người. Sau các tiết học và cả khi chúng tôi chuẩn bị ra khỏi khu nhà để ra về, các em cứ xúm xít quanh chúng tôi, nắm tay muốn trò chuyện và xin được chụp ảnh với chúng tôi. Những cử chỉ thân thiện đó đã làm tan biến trong tôi cái cảm giác đang xa quê hương đất nước, quên cả chặng đường dài, cảm thấy như mình đang đứng giữa đám học trò của mình vậy.

Khi trở về nước, những hình ảnh các em học sinh rất hồn nhiên và thân thiện đã làm tôi nhớ mãi, tôi nhớ đến câu hát: “Trẻ em hôm nay, thế giới ngày mai...” đó là câu hát mà những ai làm công tác giáo dục đều có thể hiểu. Để thế giới ngày mai thật tươi sáng, mỗi người ở mọi quốc gia cần phải và luôn quan tâm đầu tư cho giáo dục cả về vật chất lẫn nhân lực để trẻ em ở mọi nơi trên trái đất đều được giáo dục một cách toàn diện.